

Geloven in Vrede

Sonja van der Gaast: “méér mensen informeren en actief maken”

Sonja van der Gaast was één van de organisatoren van de demonstraties van Vrouwen tegen Kernwapens in 1979 en 1981. Ze heeft altijd geprobeerd om brede samenwerkingsverbanden tot stand te brengen. In verschillende vredesgroepen, de Utrechtse gemeentepolitiek en later de landelijke politiek.

U was in 1979 één van de oprichtsters van Vrouwen tegen Kernwapens. Met welk doel?

Vrouwen tegen Kernwapens was een poging om vrouwen uit verschillende groepen bij elkaar te krijgen. Je had het IKV en Vrouwen voor Vrede, maar wilde je een grote vrouwendemonstratie tegen kernwapens organiseren, dan moest je mensen uit verschillende groepen bij elkaar zien te krijgen. De vredesideeën leefden wel in verschillende kringen, veel mensen vonden de kernwapenwedloop te gek.

We hebben geprobeerd een veelkleurige organisatie op te zetten. We zijn begonnen met stille tochten in Den Haag. Dat was de plaats waar de beslissingen genomen werden. Op 6 december 1979 was de eerste fakkeltocht en op 26 november 1981 de tweede.

Waarom een vrouwendemonstratie?

Het waren de jaren 70. Er kwamen ook feministische gedachten op bij vrouwen en de idee ‘Toys for the boys’ leefde. Wapens weerspiegelden voor een deel het machtsstreven van mannen en de bestaande machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen. Het ging niet alleen over kernwapens, maar over een heleboel

samenhangen tussen misstanden in de wereld; de samenhang tussen vrede en ontwikkeling, vrede en milieu. Vrouwen tegen Kernwapens is nooit een anti-militaristische beweging geweest, dat kon niet met die veelkleurige samenstelling. Je kon niet “Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger” gaan roepen in zo’n demonstratie, want dan waren die andere groepen niet mee gaan doen.

Hoe reageerden mannen erop dat vrouwen zich organiseerden?

Dat was in die tijd in veel kringen niet zo gebruikelijk. We hoorden wel dat daar echtelijke strubbelingen uit voort zijn gekomen. In de brede kringen die wij wilden bereiken, was het ongewoon dat vrouwen ‘s avonds gingen vergaderen en aankondigden dat ze op zaterdag gingen demonstreren.

Hoeveel vrouwen kwamen er op die stille tochten?

Ik weet het niet meer precies, duizenden. Wij waren toen heel tevreden met de opkomst. Het maakte indruk. We hebben veel publiciteit gehad.

U vindt dat de huidige vredesbeweging een grote actie had moeten organiseren

tegen de JSF. Als u nog in staat zou zijn, zou u dan een brede demonstratie tegen de JSF organiseren?

Ja, juist omdat nu er aan de ene kant bezuinigd moet worden en er aan de andere kant veel twijfel is rondom alles wat met de JSF te maken heeft. Maar daar moet je van tevoren veel tijd in steken. Je moet een organisatie bij elkaar krijgen waarin de verschillende mensen die je verwacht, zich herkennen.

Zodat je niet een klein clubje krijgt dat toch wel tegen is.

Ja. De bedoeling is toch om méér mensen te informeren en actief te maken.

Maar is dat nu niet veel moeilijker dan in de jaren 80? Mensen waren toen actiever en bewuster.

Nou nee, dat kan je niet zo zeggen. Wij

hebben van heel veel vrouwen gehoord, zeker bij die eerste demonstratie, dat ze nog nóóit gedemonstreerd hadden. Daarom hebben we ook geen leuzen geroepen, wel één groot spandoek voorop en opzij. Daar zijn later affiches van gemaakt. Je moet mensen informeren; als ze er niet genoeg van afweten dan gaan ze geen actie voeren. Dan worden ze zelfs niet eens verontwaardigd.

Maar mensen waren toen bang en verontwaardigd vanwege de kernwapens, dat was een grote drijfveer.

Dat kwam langzamerhand op, maar er waren een heleboel mensen die nóg bang waren om te demonstreren. We hebben uitvoerig vergaderd met vrouwen van bijvoorbeeld de NCVB (Nederlands Christelijke Vrouwenbond) en de katholieke vrouwen, wat nou een geschikte demonstratievorm was. Ze waren allemaal voor een stille tocht, zonder leuzen en vlaggen en zeker niet van al die groepen, want dat had - vooral de mensen die voor het eerst de straat opgingen - afgeschrikt. Dat hebben we heel bewust zo gedaan.

U bent in 1928 in Utrecht geboren?

Nee hoor. Mijn vader en moeder zijn gescheiden toen ik drie was. Op een goede manier overigens, ik had goed contact met mijn vader. Het grootste deel van mijn schooltijd heb ik in Arnhem gewoond. Ik ben geboren in Ellecom.

Heeft u het politiek bewustzijn van huis uit meegekregen?

Nee. Mijn moeder is wel steeds progressiever gaan stemmen. Zij heeft vanaf de oorlog een vredesinstelling gehad.

Woonde u tijdens de oorlog in Arnhem?

Ja. Mijn tweede vader was huisarts, hij zat in het artsenvet. Ze vervoerden onder andere mensen die niet ontdekt mochten worden, die werden ingepakt als gewonden. Er was een spertijd, maar als artsen met een patiënt ergens heengingen dan was dat minder gevaarlijk. Hij heeft geweigerd om de artsenverklaring te ondertekenen. Ze schreven ook niks meer op, alle adressen wist hij uit zijn hoofd.

Uw vader is in de oorlog opgepakt?

Ja. Hij is verraden. We hadden een Joodse vrouw in huis. Zij is opgepakt en omgekomen in Auschwitz. Mijn vader heeft in kamp Amersfoort gezeten en later in een tuchthuis in Darmstadt. Hij is voor het eind van de oorlog teruggekomen, tijdens de evacuatie. Hij heeft er nooit veel over gepraat. Het was een sterke man toen hij erin ging, maar niet toen hij eruit kwam; hij is vroeg overleden.

Is het vredesdenken bij u - net als bij uw moeder - in de oorlog ontstaan?

De kiem van het vredesdenken is bij mij beslist in de oorlog ontstaan. Het 'gevoel van nooit meer oorlog', dat is heel breed. Zo kwam ik bij de politiek, omdat ik vond dat er teveel politieke daden zijn die tot oorlog kunnen leiden, of die de oorlog niet tegenhouden. (Zoals de Vrede van Versailles; het einde van de Eerste Wereldoorlog.)

Wanneer bent u echt politiek bewust geworden?

Mijn politieke ontwikkeling begon toen ik na de oorlog in Amsterdam sociografie ging studeren, dat was de plek waar ik me verdiepte in politiek. De faculteit

had een links imago. Door de studie zijn veel denkbeelden veranderd. Buiten de studie werden veel discussies en lezingen georganiseerd, er speelde van alles, de situatie in Zuid-Afrika bijvoorbeeld.

Heeft u nog gewerkt na uw studie?

Ik ben in maart 1952 afgestudeerd en in juni getrouwd. Ik heb een paar jaar gewerkt totdat de kinderen kwamen. In die tijd zorgde de vrouw voor de kinderen.

U heeft wel veel vrijwilligerswerk gedaan.

Ik zat in het vormingswerk, met name met meisjes. Dat ging om meisjes (en jongens) die al werkten, maar voor wie één dag in de week scholing werd georganiseerd, daarvoor kregen ze vrij van hun baas. Later werd dat de Streekschool. Ik zat ook in het jeugd- en jongerenwerk. Er wordt nu zoveel geklaagd over allochtone jongeren maar toen kwamen de problemen gewoon van de Utrechters hoor. Er was weinig voor de oudere jeugd, voor hen is de Kargadoor opgericht. Ik zat in het bestuur, dat mensen aanstelde, subsidies regelde enzovoort. Die stichting organiseerde ook het buurtopbouwwerk in Overvecht.

In 1962 heeft u het MIAC opgericht (Mondiaal Informatie en Actie Centrum).

Wat was dat voor centrum?

Het ging om bewustwording en acties op het gebied van ontwikkelingsproblematiek. We gaven cursussen, organiseerden bijeenkomsten, gaven publicaties uit. Alle landencomités die toen bestonden, zoals het Angola comité, vonden er hulp en steun. Nu is er het COS, (Centrum voor Ontwikkelings Samenwerking.)

U was ook gemeenteraadslid voor de PvdA in de Utrechtse gemeenteraad.

Van 1979 tot 1986, zestien jaar. Ik zat in verschillende commissies. Dat rouleerde, zodat je verschillende stukken van het gemeentelijk beleid te zien kreeg en je niet vastbeet in één commissie. De PvdA zat in die periode in het College van B&W. Er is één periode geweest dat er een samenwerkingsverband was met PPR en PSP. Ik was daar blij mee. Helaas werd besloten om daar na die periode mee te stoppen.

Heeft u zich altijd prettig gevoeld in de PvdA?

Ik heb ook nog in het partijbestuur gezeten en in de landelijke buitenlandcommissie. Ik heb er met plezier gewerkt, maar ik heb ook weleens problemen gehad.

U zat altijd aan de linkerkant.

Ik heb meestal aan de linkerkant gezeten, ja.

Dat was vast niet altijd makkelijk.

Nee, maar dat neemt niet weg dat ik ook wel begrip had voor de andere kant. De

arbeidersbeweging was nooit een stap verder gekomen als ze niet leerden samenwerken. Ik heb wel gezegd 'het kan oorlog voorkomen'; dat is te sterk uitgedrukt, maar samenwerking bevordert de vrede. Kijk naar Duitsland waar de communisten en socialisten elkaar voor de Tweede Wereldoorlog aanvloegen.

Met Vrouwen tegen Kernwapens hebben we met de CPN samengewerkt. Dat moet je ook leren. Als je het idee hebt dat je samen iets kunt verbeteren in dit land, dan moet je dat doen, ook al ben je het niet op ieder punt met elkaar eens.

Weer die samenwerking, dat is voor u altijd belangrijk geweest?

Als je begrip hebt voor het standpunt van anderen, dan kan je ook makkelijker je eigen standpunt verdedigen. Als je alleen maar ergens binnenkomt met het idee 'Ik moet mijn zin hebben anders loop ik weg' - zo'n Wildersachtig optreden - daar geloof ik niet in. Daar is nooit één politiek doel mee bereikt. De ene keer kom je beter tot je recht dan de andere keer, daar moet je tegen kunnen, je leert wel incasseren.

Incasseren kunt u wel, want u hebt 16 jaar in de gemeenteraad gezeten.

Ja, maar in de gemeenteraad is het nooit zo problematisch als landelijk. Ik heb acht jaar in het partijbestuur en de buitenlandcommissie gezeten. Denk je maar eens in dat je in een landelijke buitenlandpartijcommissie over Israël en de Palestijnen moet praten... Daar heb je soms moeilijke gesprekken.

Zijn er weleens dingen uitgekomen waar u niet mee kon leven?

Er zijn natuurlijk grenzen. Na acht jaar ben ik uit het partijbestuur gestapt. Dat had ook te maken met buitenland- en vredespolitiek. Ik had toen het gevoel dat een minderheid een uithangbord was voor een vredespolitiek die niet door de meerderheid van de partij werd waargemaakt. In de gemeenteraad heb ik dat niet zo ervaren.

U heeft het met veel plezier gedaan.

Ja. Ik vond het meeste dat ik heb gedaan boeiend en belangrijk. Het was bijvoorbeeld ook de tijd van de kraakbeweging. We werden als raadsleden wel gevraagd om bij een kraakpand te zijn dat door de eigenaar bedreigd werd met een knokploeg. Dat hebben we gedaan. Het kraken was goed geregeld in Utrecht, de politie ging er netjes mee om en wij wilden geweld voorkomen. Dat werkte, want een eigenaar stuurde geen knokploeg op gemeenteraadsleden af.

Hoe anti-militaristisch bent u?

Ik ben wel een tijdje anti-militaristisch geweest, ben dat niet echt meer. Ik ben er wel voor om die rol van de bewapening steeds meer terug te dringen. Maar be-

paalde dingen, zoals de Zuid-Afrikaanse bevrijdingsstrijd, ik zie niet in hoe ze dat zonder wapens voor elkaar hadden gekregen... Maar als je ver genoeg teruggaat dan kan het altijd op een andere manier. Theoretisch denk ik dat je met oorlog zelden iets goeds bereikt, maar dan heb je wel twee kanten nodig die overleggen.

U zegt niet, schaf het Nederlandse leger maar af?

Ik zou steeds kijken waar je wat kan missen. Maar ze voeren niet allemaal oorlog, er zijn ook vredesmissies die als buffer dienen, zoals de VN-missie in Libanon. Dat is een goede functie. VN-organisaties of VN besluiten moet je versterken.

Valt Uruzgan daaronder?

Irak in elk geval niet. En Afghanistan... Uit feministische overwegingen gun ik de Taliban geen herovering van Afghanistan. Dus daar ben ik niet zó tegen. Maar binnenkort moet je het toch overlaten aan de Afghanen. Ik zou wel een ander beleid willen. Je zou ze economisch meer moeten steunen, meer steun en alternatieven voor de boeren die nu van de opium leven en training van de politie.

Ik geloof in een geleidelijke vermindering van de rol van wapens.

We hoeven ze ook niet hier te produceren. Investeer liever in werkgelegenheid, in duurzame energievoorziening en milieubeleid.

*Barbara Smedema
'Het Vredesmagazine'*